

TOIMITUSSIIHTEERIN PITKÄ KEIKKA

Teija Försti

Julkaisugraafikko Terhi Ketolainen on *Tekniikan Waiheita* -lehden monivuotinen tukipilari, jonka käsissä syntyy nykyinen lehden tunnistettava ulkoasu. Vuodesta 1996 lähtien Ketolainen on toiminut lehdessä toimitussihteerinä ja vuodesta 2004 myös taittajana. Teksti perustuu Helsingissä 19.11.2012 tehtyyn Terhi Ketolaisen haastatteluun.

Terhi Ketolainen on aikaisemmalta koulutukseltaan Helsingin yliopistosta valmistunut arkeologi. Vuonna 1994 tuolloinen lehden toimitussihteerinä Panu Nykänen istutti Ketolaisen arkeologian laitoksen kirjaston pöydän ääreen Helsingissä Meritullinka-

dulla vanhassa Rettigin tupakkatehtaassa ja pyysi tätä piirtämään lehdelle uuden *layoutin*. Lehteä oltiin tuolloin johdattamassa päätoimittaja Kalle Michelsenin ja Nykäsen johdolla aiempaa tieteellisemmän julkaisun suuntaan ja samalla haluttiin muuttaa lehden ulkoasua. Mukaan lehteä tekemään tuli samoihin aikoihin arkkitehtiopiskelija Katja Savolainen, josta tuli lehden taittaja. Lehden kirjoittajissa oli mukana muitakin arkeologian opiskelijoita, mikä näkyi myös lehden sisällössä. Vuonna 1996 lehden päätoimittajaksi tuli Panu Nykänen, lehden ulkoasusta vastasi Savolainen, ja Terhi Ketolainen alkoi toimia toimitussihteerinä numerosta 2/1996 lähtien.

Miten syntyvät lehden kansikuva ja ulkoasu? *Tekniikan Waiheita* -logon on suunnitellut Katja Savolainen, eikä hyvästä ole Ketolaisen mukaan kannattanut luopua. Kansikuvaan idea syntyy usein hyvästä kuvasta, joka on ko. lehden jonkin artikkelin kuvituksena. Jos hyvää kuvaa ei ole käytettävissä, sellainen täytyy siinä tapauksessa luoda itse. Esimerkiksi numeron 2/2011 kannessa on luovalla tavalla käytetty kuvituksena maalarin apuvälineitä, jotka liittyivät kulttuurihistorioitsija Leena Rossin kirjoittamaan lehden pääartikkeliin.

”Lehden on oltava luettava ja käytettävä”, kiteyttää Ketolainen. Lehdessä 1990-luvulta saakka käytetty *Garamond*-kirjasintyyppi on kaunis ja luettava. Otsikkofontteja ja muuta on vuosien varrella muutettu. Käytettävyyteen ja luettavuuteen liittyy keskeisesti myös kuvien rytmittäminen. Kirjoittajat useimmiten merkitsevät itse, mihin kohtaan kukin kuva kuuluu. Kuvat rytmittävät sekä tekstiä että sivuja. Kirjoittajille seu-

Toimitussihteerin selailemassa *Tekniikan Waiheiden* arkistoa työhuoneellaan. Kuva: Teija Försti.

ran verkkosivulla annetuissa ohjeissa on ohjeet myös kuvista. Tästä huolimatta kuvien kanssa joutuu varsin usein tekemään paljon töitä, esimerkiksi silloin kun kuvat ovat liian pieniä. Mikä tahansa netistä napattu kuva ei myöskään sovellu lehteen kuvitukseksi. Kuvat ovat sisällön kannalta kuitenkin tärkeitä, joten pienikin kuva ajaa asiansa, lohduttaa Ketolainen kuvien kanssa tuskailevia kirjoittajia. Hyvälaatuisten kuvien lisäksi kirjoittajilta toivotaan lyhyttä artikkelin sisältöön johdattavaa ingressiä.

Kaikki lehdelle tarjotut tekstit kulkevat Ketolaisen käsien läpi. Aikaisemmin editointia tarvittiin enemmänkin, nykyään kirjoittajat ja tekstit ovat valmiimpia. Tarjotut tekstit ovat kehittyneet rakenteellisesti, kun vielä 1990-luvulla toimitussihteerin täytyi muokata tekstejä artikkeleiksi. Nykyään artikkelikäskirjoituksia tarjoavat kirjoittajat tietävät paremmin, millainen tieteellisen artikkelin tulisi olla muodoltaan. Ketolaisen vastuulla ovat lehden lopusta löytyvät uutiset. Viime vuosina päätoimittajan kautta ovat tulleet väitös- ja konferenssiuutiset, ja Ketolainen on koonnut näyttelyuutiset, etsinyt niihin kuvat ja editoinut tekstit. Aikaisemmin abstraktien kirjoittaminen ja kääntäminen oli Ketolaisen vastuulla. Nykyään kirjoittajia pyydetään kirjoittamaan englanninkieliset tiivistelmät itse, mutta Ketolainen tarkistaa vielä lopuksi kielen. Artikkelien viiteapparaatit teettävät myös töitä, sillä kirjoittajien systeemit vaihtelevat, ja monien vaiheiden jälkeen taitossa täytyy olla tarkkana, että kaikki viitteet ovat paikallaan lopullisessa versiossa.

Terhi Ketolaisen vastuulla ovat lehden taitto ja painoon saattaminen sekä painon kanssa toimiminen. Myös vedosten tarkistaminen on taittajan vastuulla. Painon kanssa on tarkoituksenmukaista, että vedoksen voi käydä itse tarkistamassa paikan päällä. Lehteä on jo useamman vuoden painettu Unigrafiassa (aikaisemmin Yliopistopaino) Helsingissä.

Monien onnistuneiden numeroiden joukosta mieluisimpana muistona Ketolaisen mieleen on jäänyt muovi-teemanumero 4/2004, joka on ollut lehden historiassa ainoa neliväri-numero. Lehti oli myös ensimmäinen, jonka Ketolainen taittoi.

Huonoja muistoja ei Terhi Ketolaisen mieleen ole lehden teosta juurikaan jäänyt. Jonkinlaisena epäonnistuneena kokeiluna hän kuitenkin muistaa 2000-luvun alusta lyhyen periodin, jolloin lehden kustannuksia pyrittiin saamaan kuriin, ja lehden toimittajille ei postitettu omia tekijänkappaleita. Lehden tekijöiden on tärkeää saada tarkistaa, että valmiissa lehdessä ei ole painossa tapahtuneita virheitä.

Päätoimittajat ovat ehtineet vaihtua useasti niinä vuosina, joina Terhi Ketolainen on työskennellyt *Tekniikan Waiheita* -lehdessä. Onkin siis syytä kysyä, millaisia terveisiä Terhi haluaisi lähettää päätoimittajille. Vastaus on ytimekäs: ”Kommunikaatiota ei ole koskaan liikaa.”

Tieteellisissä lehdissä kuten muissakin lehdissä joudutaan tänään pohtimaan paperilehden merkitystä ja tarkoituksenmukaisuutta julkaisumuotona. Millaisia ajatuksia tämä herättää lehden historian eri vaiheissa mukana olleessa tekijässä? Ketolaisen näkemys on, että jos lehdessä tehdään muutoksia, tekijöitä ja organisaatiota tulee harkita kunnolla. 1990-luvun alkuvuosista aineiston määrä ja laatu ovat muuttuneet. Artikkelit ovat nykyään pitkiä ja vaativat työtä. Alussa ei ollut taitto-ohjelmia. Nykyään se työ, minkä paino aikoinaan teki, on siirtynyt toimituksille ja graafikoille. Lehden tekeminen on raakaa työtä, ei enää harrastustoimintaa, kuten se ehkä luonteeltaan jossain historiansa vaiheessa oli. Lopuksi Terhi Ketolainen haluaakin korostaa, että lehteä tulisi ajatella ennen kaikkea käyttäjien näkökulmasta; mitkä ovat heidän tarpeensa ja mielityksensä.

Kirjoittaja toimi lehden päätoimittajana vuosina 2010–2011.